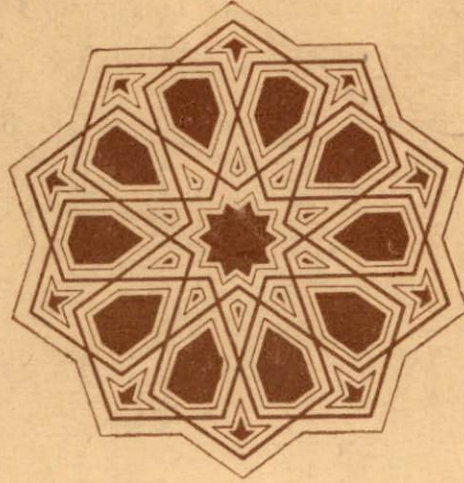

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ TARAFINDAN
ÜÇ AYDA BİR ÇIKARILIR

IV
1952

TÜRK TARİH KURUMU BASIMEVİ — ANKARA

1 9 5 2

YIL : 1952

SAYI : 4

İLÂHIYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHIYAT FAKÜLTESİ TARAFINDAN
ÜÇ AYDA BİR ÇIKARILIR

TÜRK TARİH KURUMU BASIMEVİ — ANKARA

1 9 5 2

TÜRK KİTAP KAPLARI

KEMÂL ÇİĞ

TÜRK LÂKE CİTLERİ

— II-III cü. Sayıdan devam —

Sulu boya ve altın yaldızı, fırça ile tahta, deri ve mukavva gibi maddelere işleyerek üzerine vernik çekilmek suretiyle yapılan “Lâke” eserlerin en eski örneklerine, bundan beşbin sene evvelki Eski Mısır’da tahta lâhitler üzerinde tesadüf edilmektedir ²¹. Daha sonra Çin’de raslanan bu nev’i eserler ancak, XV inci asırda İran sahasında Timurler’in hâkimiyeti zamanında tanınıp yapılmaya başlanmış ve en güzel örneklerini de, buralarda, XVI - XVII inci asırlarda kitap kapları üzerinde vermiştir ²². Fakat bu teknik ile yapılan eserlerin Mısır’dan Uzak Doğu’ya ve oradan da Orta Doğu’ya ne şekilde intikâl ettiği, bugün için kesin olarak tesbit edilememiştir.

Bizde; günlük hayatın bir çok ihtiyaçlarını karşılamak üzere kullanılan cilt, yazı altlığı, kalemdan, çekmece, yay, gözlük mahfazaları gibi deri, mukavva ve tahtadan yapılmış muhtelif cins eşya üzerinde görülen ve teknik itibariyle resim ve tezhip sanatına bağlanması doğru olan bu nev’e XVIII inci asırdan evvel tesadüf edilmektedir. Bu asrın başından itibaren pek güzel ve san’atlı örneklerine malik olduğumuz bu cins âsârın mutlaka bizde de bir mazisi olması lâzım geleceği düşünülebilir. Çünkü, hakiki bir kıymet taşıyan hiç bir san’at eseri yoktur ki, kökleri mazinin derinliklerinde bulunmuş olmasın. Bizim de hareket noktamız bu fikir olduğu için araştırmalarımızı bu esasa göre yaptık. Müzelerimizde ve koleksiyonerlerde gördüğümüz pek çok lâke eserle bu hususta yapılmış henüz pek mahdut olan neşriyat, bizde XVIII inci asırdan evvel lâke cilt yapılmamış olduğunu teyid ediyor. Yalnız XVIII inci asırda görülen ve en iyi örneklerini de aynı asır içinde vermiş olan bu nev’in, tezhip ve resim ile sıkı alakası bulunması ve lâke eserler vermiş olan san’atkârlarımızın aynı zamanda bir kısmının müzehhip, bir kısmının da ressam oluşları, mazi mes’alesini aydınlatıyor.

Âli’nin “Rugan” diye tesmiye ettiği ve XVIII inci asırdan sonra da “Edirne Kârî” ismi verilen lâke eserler Türkiye’de bilhassa Diyarbakır, Bursa, İstanbul ve Edirne gibi şehirlerde yapılmıştır. Hattâ “Edirne kârî” ismi verilmesine sebep, bu nev’i âsârın orada daha fazla ve daha san’atlı yapılmış olmasından ileri gelir. Arif isminde biri Edirneli san’atkârlardan biri tarafında yapılmış lâke bir kabın üzerine yazmış olduğu altı beyitli bir manzumede; İran’ın Mani, Nakşî, Bedahşî, Aga Rıza, Şah Kulu, Emanî gibi san’atkârlarının “eğer bu eseri görselerdi hayretten ağızları kalem gibi ikiye ayrılıp hayran kalacaklarını” söyliyerek, bizde de bu tarzda çalışan pek mükemmel ustalar yetiştiğini anlatmak istemiştir ²³.

²¹ Sayın Prof. Dr. Süheyl Ünver, 1951 senesinde Mısır’a yaptığı tetkik seyahatinde Kahire’de (Al-Muthaf al-Mısırî) de bundan beş bin sene evvelki Eski Mısır’a ait tahta lâhitler üzerine yapılmış elli kadar lâke esere tesadüf ettiğini bana nakletmişti.

²² Mehmet Ağaoğlu Persian Bookbindings of fifteenth century, 1935.

²³ Nurettin Rüştü Bingöl, Eski Eserler Ansiklopedisi, 1939, S. 156.

İran lâkeleri ile Türk lâkeleri arasında süslemede kullanılan motifler itibariyle farklar vardır. Deri ciltlerde olduğu gibi, İran sahasında yapılan lâkelerde de; manzara, hayvan, insan ve Sitalize motifler bir arada kullanılmıştır. Türk lâkelerinde ise; sadece sitalize tabiat motifleri ile birlikte realist çiçekler kullanılmıştır. Hattâ bu tarzın ilk ve en muvaffak san'atkârı olarak tanıdığımız Ali al-Üsküdarî'nin kalemdan, çekmece, yay ve ciltlerde kullandığı motifler tamamen sitalize olup realist motiflere bunun eserlerinde tesadüf edilmez ²⁴. Ancak bundan sonraki san'atkârların eserlerinde (Resim. 32-41) sitalize motiflerle birlikte hakiki motiflerin kullanılmış olduğunu görüyoruz.

İran lâkelerine nazaran daha mahdut motiflerle çalışan Türk ustaları, hakikaten pek nefis eserler yapabilmişlerdir. Hâlen Topkapı Sarayı Müzesi Eski yazılar salonu, Türk lâke eserleri arasında teşhir edilmekte olan (Resim, 31) Ali al-Üsküdarî'nin 1723 tarihinde Sultan Ahmet III. murakkâ' için yaptığı pek şahane bir kapıdır. Tamamen sitalize tabiat motifleri kullanılarak yapılan bu kabın gerek motiflerinin tertibindeki zevk, gerek renklerdeki ton yumuşaklığı ve ahenk o kadar mükemmeldir ki, hayran kalmamak mümkün değildir. Bütün motiflerin etrafının gayet ince altın yalnız hatla tahririlmesi ve en ufak bir renk taşımına tesadüf edilmemesi, taramaların pek muntazam olması bu eserin meydana getirilmesinde san'atkârın ne kadar titiz bir işçilikle çalıştığını gösterir. (Resim: 32). Aynı Sultanın başka bir murakkâ'na "Ahmet Hazine" isimli san'atkârın 1727 tarihinde yaptığı bir kapıdır. Bu kapta san'atkâr yalnız geniş kenar bordürü üzerindeki yazılı paftalar arasında realist çiçek buketleri motifi kullanmış, bütün diğer kısımların tezyinatı sitalize motiflerden yapılmıştır. (Resim : 33). Muhtelif şairlerin gazellerinden meydana gelmiş bir şiir mecmuasının "çâkeri" ²⁵ mahlâşlı Diyarbakır'lı bir san'atkâr tarafından yapılmış kabıdır. Kenar bordürü kırmızı zemin üzerine altın yaldızlı üç iplik işlenerek tezyin edilmiş, orta kısım ise, siyah zemin üzerine yaldızlı rûmillerle iki kısımda dörder parçaya ayrılarak bunların iç ve dışları muhtelif renklerle meydana gelmiş hakiki çiçek demeti motifleri ile doldurulmuştur. (Resim : 34). Sultan Ahmed III devrinin bilhassa kuvvetli bir portre minyatüristi olan ve bir çok eserleri Topkapı Sarayı Müzesi Resim Galerisi ile, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan "Abdullah Buharî" nin pek orijinal bir kabıdır. Şemsede; Lâle Devri kasırlarının resimleri, salbeklerde realist çiçek buketi, köşebentlerde sitalize çiçek motiflerini ihtiva etmektedir. Üzerinde tıpkı bir sulu boya tablo gibi tezyin motifi olarak bina resimlerini ihtiva eden böyle bir kap, başka bir örneğine tesadüf edilemeyecek ender bir parça teşkil etmektedir. (Resim : 35 - 36). Türk lâke kapları içinde şaheser telâkki edilecek kıymettedir. Asrın sonuna doğru 1795 tarihinde yazılmış olan "Hazık" divanının kabıdır. Bu kabın san'atkârını tesbit edemiyoruz. Türk lâke kaplarının ekserisinde imza bulunduğu halde bu maalesef imzasızdır. İç sathı da fevkalâde nefis olan bu kabın dışında; sadece sitalize motifler kullanıldığı halde, iç kısmın ortasında vazo içinden çıkan iki yeşil yaprak arasında bir sümbül dalı yapılmıştır ki, pek san'atlıdır. Buraya nûmunelerini koyduğumuz diğer lâke Türk kaplarından (resim : 37) üzerinde "Mustafa Edirne" ve 1757 tarihi, (resim : 38) üzerinde de "Mustafa Nakşi" ²⁶ ve 1792 tarihi vardır.

XVIII inci asrın sonunda lâke san'atında bir gerileme başlar. XIX uncu asrın başından itibaren mimarîde olduğu gibi lâke san'atkârlarımız ve müzehhiplerimiz

²⁴ Kemal Çığ, Ali al-Üsküdarî, Tarih Etnografya ve Arkeolojya Dergisi Sayı V.

²⁵ Ali Emiri, Tezkere Şüerai Ahmed, S. 125 - 129.

²⁶ Şihabetin, Türk Nakış Tarihinde Mevleviler, Millî Mecmua, cilt II.

de Avrupa tesiri ile klâsik tezyinat yerine tamamen rokoko tarz tezyinatın tesiri altında dırlar. XIX uncu asırdan itibaren meydana gelen lâke eserlerimizde (resim : 39 - 40) Avrupaî zevkin tesiri pek bâriz olarak müşahede edilir. Bu asrın ikinci yarısından sonra yapılan kaplara da Türk ruhuna yabancı olan bu zevk düşük bir işçilikle de birleşince pek kötü örnekler vermiştir ²⁷. Bu hal İmparatorluğun yıkılışına kadar devam etmiş ve Cumhuriyetin kurulması ile Güzel San'atlar Akademisi'nin Şark Tezyini san'atları kısmında yeniden bir hareket başlamıştır. Bu gün bu şubede çalışan değerli hocaların nezareti altında yetişmiş olan genç istidatlar, istikbal için ümit vadeci eserler vermeğe başlamıştır bile.

Kitabımızı bitirmeden evvel bir noktaya tekrar temas etmeği lüzumlu buluyoruz : Başlangıçta yazdığımız gibi, Avrupa san'at tarihçileri, bilhassa Türk san'atı konusunda çok hatalara düşmüşlerdir. Bir kısmı Türk san'atını tamamen inkâr etmiş ve Türk eserlerini İslâmî câmia içinde mütalâa etmiştir. Bir kısmı da çeşitli sahalarda pek çok eser karşısında inkâra sapamıyarak bunları, orijinaliteden âri tamamen taklit imiş gibi göstermeğe kalkmıştır ²⁸. Bu meyanda İslâmî kitap kapları üzerinde bir eser yazan F. Sarre de ²⁹, kitap kapları mevzuunda aynı hatalara düşmüştür. F. Sarre; kitabında tam İran'a bağhyamadığı ciltlere "İran-Türk" veya İran'ın kötü örneklerine "Türk", güzel Türk eserlerine de "İran" demekten çekinmemiştir. Meselâ : Levha 16, 17 çirkin bir İran eseridir; Türk denmiştir. 34 - 36 numaralı levhalar İran'dır, "Türk-İran" denmiştir. 18,

24, 32 numaralı levhalar Türk'dür, "Türk - İran" denmiştir. Hele 33 numaralı levha ki, güzel bir tesadüf eseri san'atkârının imzası eserin iç kenarı çerçevesinin orta kısmındadır ve biraz dikkatle tetkik edilecek olursa görülmemesine imkân yoktur, halis bir Türk san'atkârı Alî al-Üsküdarî'nin XVIII inci asra ait eseridir. F. Sarre bu eserin hem milliyetini tesbitte ve hem de XVII nci asra sokmakla zamanında yanılmıştır. Halbuki daha XV nci asırdan itibaren millî karakterini bulmağa başlayan ve XVI nci asırda da İran ciltlerine tefevvuk ederek onlar tarafından bile taklit edilen Türk ciltleri, kitabımıza koyduğumuz bir kısım resimlerin tetkikinden de anlaşılacağı üzere, İslâm milletler arasında vücut bulmuş kapların içinde kendine mahsus karakteri olan ve diğer milletlerin kaplarından kolaylıkla ayrılabilen orijinal mahsul-lerdir.

Cilt yapmakta olan bir san'atkârın minyatürü (XVIII inci asır minyatüristlerinden Levni imzalı)

²⁷ Topkapı Sarayı Müzesi Arşivindeki terzi defterleri bu nevi kaplara pek bol örnek teşkil etmektedir.

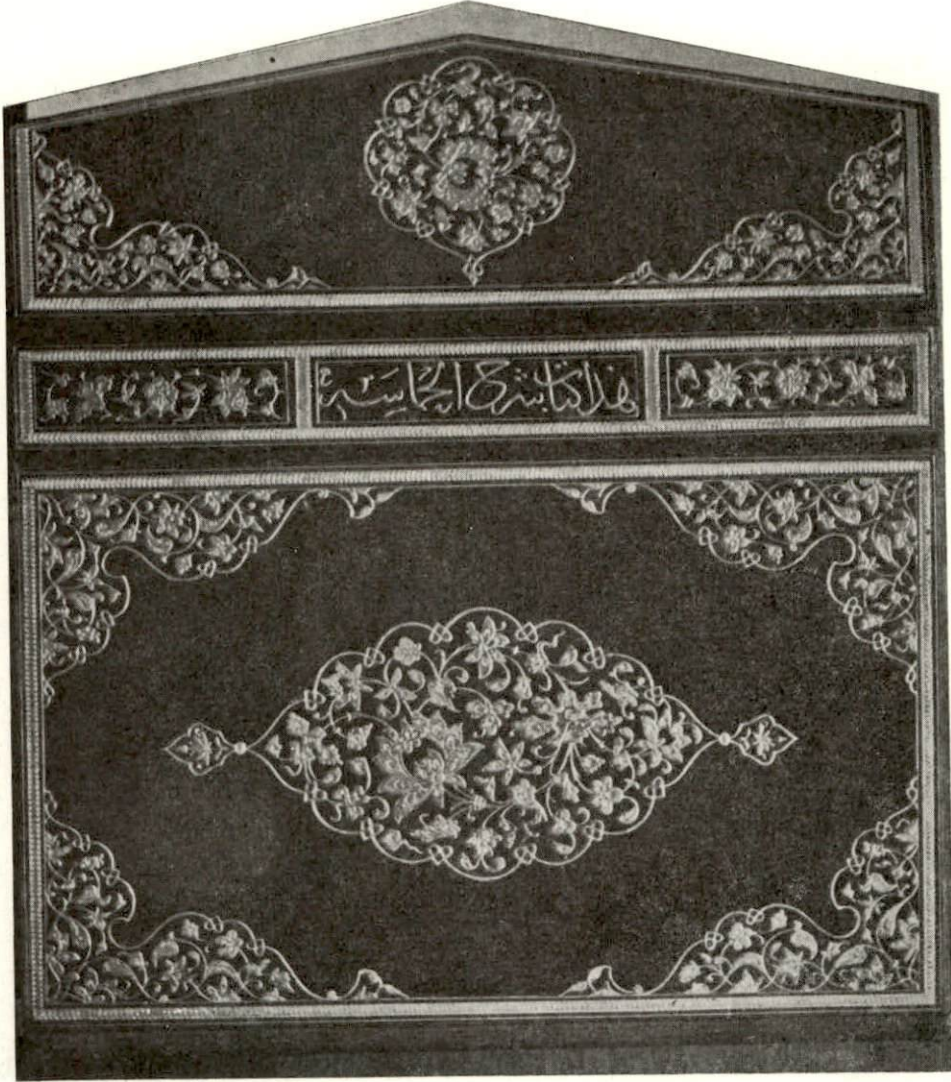
²⁸ E. Diez, Türk San'atı, İstanbul 1946.

²⁹ F. Sarre, Islamische Bucheinbände, Berlin 1923.

BİBLOGRAFYA

- Alfred Von Le Coq, Chotsche, Archiv für Buchbinderei 1913.
 Ali Emîrî, Tezkere-i Şüera-i Amid, 1328.
 Celâl Esat, L'art Turc, 1927.
 E. Diez, Türk San'atı. İstanbul 1946.
 Ermenak Sakısyân, Revue De L'art. Paris, 1927.
 Evliya Çelebi. Seyahatname, Cilt I, III.
 F. Sarre, İslamische Bucheinbände, Berlin 1923.
 J. B. Tavernier, Le Six Voyages, de J. B. T., Paris, 1678. cilt I.
 Jean Chesneau, Le Voyage M. d'Armon, Paris, 1887.
 Habib, Hat ve Hattatan, 1305.
 Kemal Çığ, Ali al-Üsküdarî, Tarih Arkeoloğya ve Etnoğrafya Dergisi, Sayı V, 1949.
 Mehmet Ağaoğlu, Persian Bookbindings of the fifteenth Century, 1935.
 Mustafa Âli, Menâkibi Hünerveran.
 Nurettin Rüştü Bingöl, Eski Eserler Ansiklopedisi, 1939.
 Şihabettin, Türk Nakış Tarihinde Mevleviler, Millî Mecmua, 1341.
 Tahsin Öz, Türk Kumaş ve Kadifeleri, 1946.
 Tahsin Öz, Türk Tavanları, Güzel San'atlar Mecmuası, Sayı V, 1944.
 Tahsin Öz, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde okuttuğu Türk San'atı Tarihi dersi notları.
 Vehbi, Surname, Topkapı Sarayı Müzesi, Ahmed III Kütüphanesi, No. 3594.
 Dr. Wolfram Eberhard, Çin Tarihi, 1947.
 Topkapı Sarayı Müzesi Rehberi, 1933.
 Fatih Albümü, Topkapı Sarayı Müzesi, Hazine Kütüphanesi, No. 1553.
 Evrak, No. 12292, Topkapı Sarayı Müzesi Arşiv.
 Ehli Hiref Defterleri, No. 9613, 2924, 7253, 489, 10010, 488, 1406, Tarih (1542-1796). Topkapı Sarayı Müzesi, Arşiv.

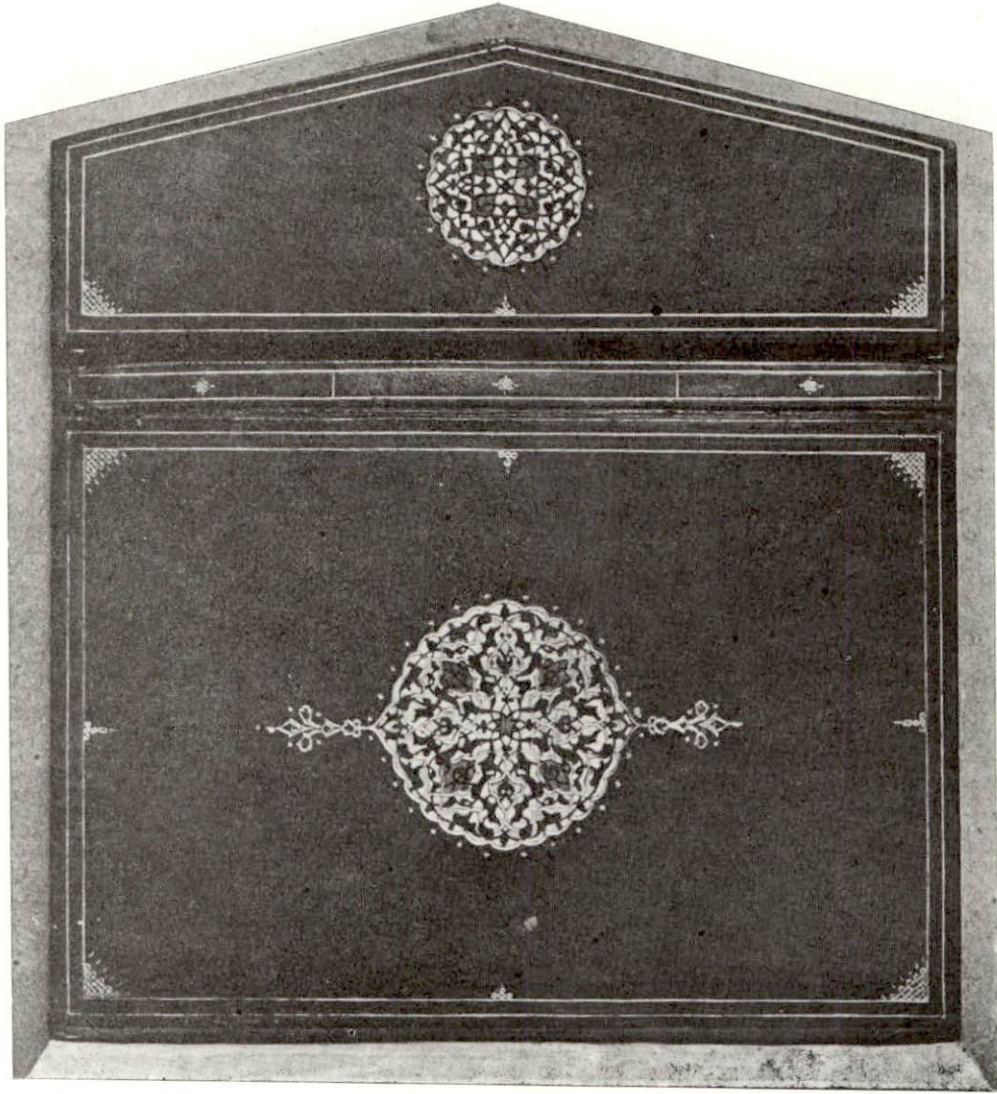

RESİM I

FATİH SULTAN MEHMET NAMINA HAZIRLANAN
ŞERH-İ DİVAN AL-HAMASE ADLI VE 1464
TARİHLİ KİTABIN KABI

(Topkapı Sarayı Müzesi Revan Kütüphanesi No. 706)

Ölçü: 20×35 cm. Mukavva üzerine koyu kahverengi deri geçirilmiştir. Dış kenar kalın bir altın zencirek hatla cetvellidir. Beyzi olan salbekli şemsinin etrafı geçmeli hatla cetveli olup şemsinin tezyinatında mevcut nilüfer çiçeği ve gonceleri ile, ıtır yaprakları bir çin bulutundan ince dallarla çıkıp dağılarak yine ona girmek suretiyle süslenmiştir. Köşebentler; geçmeli hatla cetveli olup rûmiler arasında dolaşan nilüfer çiçeği, penç ve yapraklarla bezenmiştir. Miklebi de aynı tarz süslüdür. Sertabı; kitabeli şekilde paftalı olup iki baştaki paftaların içleri münhani dallar üzerinde gül, nilüfer goncesi ve çiçekleri ile ıtır yaprağı süslemelidir. Ortadaki paftada kitabın ismi yazılıdır. Bütün motiflerin etrafı "teber" denilen ucu sivri demirle işlenerek daha fazla yükseklik temin edilmiştir. Altın yıldız yalnız motiflerin üzerine sürülmüş olup mezkûr aletle gayet ince taramalar yapılmıştır.

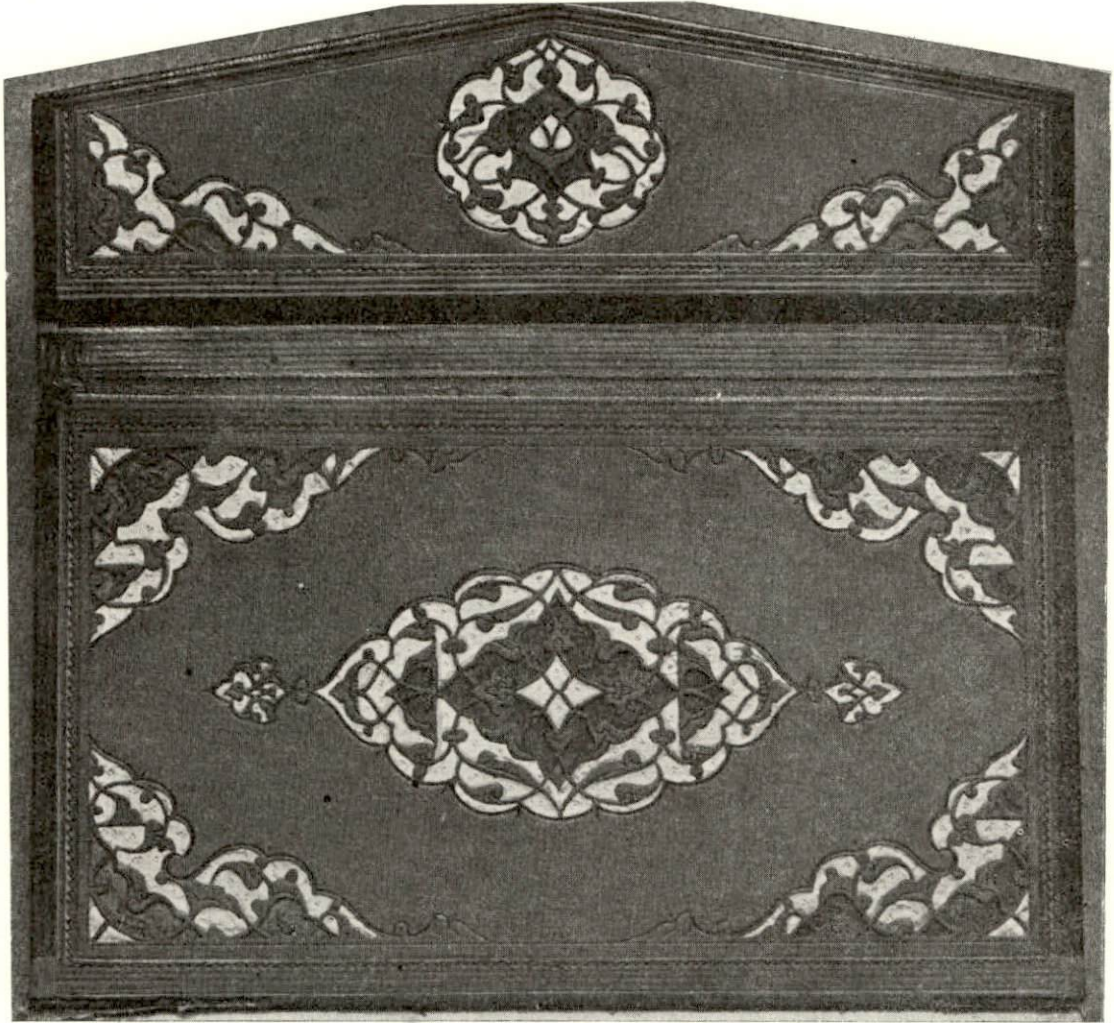

RESİM II

FATİH SULTAN MEHMET NAMINA HAZIRLANAN
SÜVER AL-EKALİM ADLI TARİHSİZ KİTABIN
KABİNİN İÇ YÜZÜ

(*Topkapı Sarayı Müzesi Ahmet III kütüphanesi No. 283*)

Ölçü : 21.5 × 31.5 cm. Mukavva üzerine nefî renk deri kaplanmıştır. Ortası oyma (katı) yuvarlak şemselidir. Şemsenin tam ortası sekiz köşeli yıldız şeklinde oyulmuş ve zemini mavidir. Bunun etrafında yine sekiz köşe mavi, yeşil zeminli daha büyük bir yıldız görülmektedir. Hey'eti umumiyesi yuvarlak olan bu oyma göbek şemsenin yaprak motifleri kırmızı renk ve üzerlerinde tarama süslüleri vardır. Bunları birbirine ekleyen ince saplar üzerine altın yaldız sürülmüştür. Salbekler altınla yapılmıştır. Şemsenin dış kenar etrafında altınla yapılmış birbirini kateden soğuk damga ufak daireler tevali etmektedir. Köşebentler altınla ve üçgen şeklinde "geçme" olup bu üçgenlerin kaidelerinde altışar adet "tuğ" lar vardır.

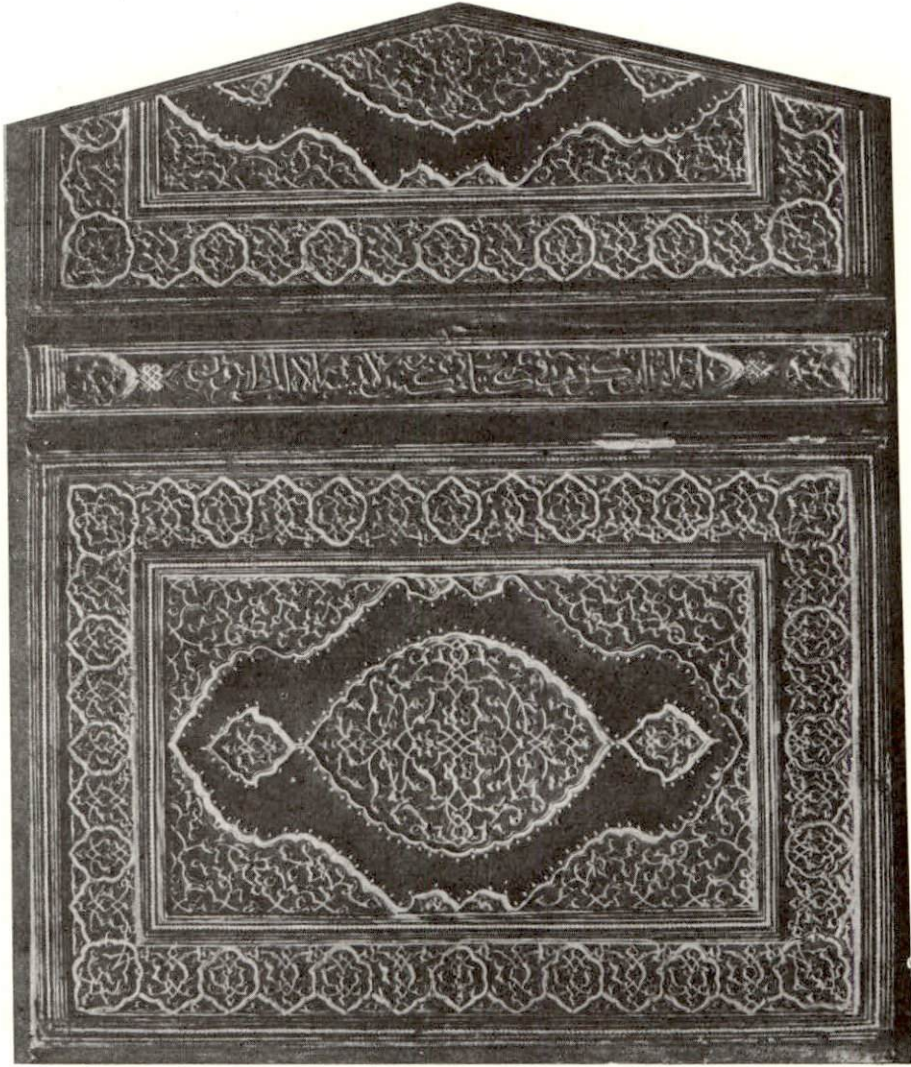

RESİM III

FATİH SULTAN MEHMET NAMINA HAZIRLANAN
KİTAP AL-KERMİYE ADLI TARİHSİZ KİTABIN
KABİNİN İÇ YÜZÜ

(*Topkapı Sarayı Müzesi Ahmet III kütüphanesi*)

Ölçü: 13,5 × 22,5 cm. Mukavva üzerine tahini renk deri kaplanmıştır. Dış kenarı etrafı soğuk damga ince zencirek hatla cetvellidir. Şemse ve köşebentlerin zemini altın yaldız ve mavi renk üzerine oyma olarak rûmî, tepelik ve orta bağ motif'leri ile süslüdür. Köşebentlerin üst ve alt kısımlarının uçları soğuk damga ile filiz süsleri yapılarak oymanın devamı gibi uzatılmıştır.

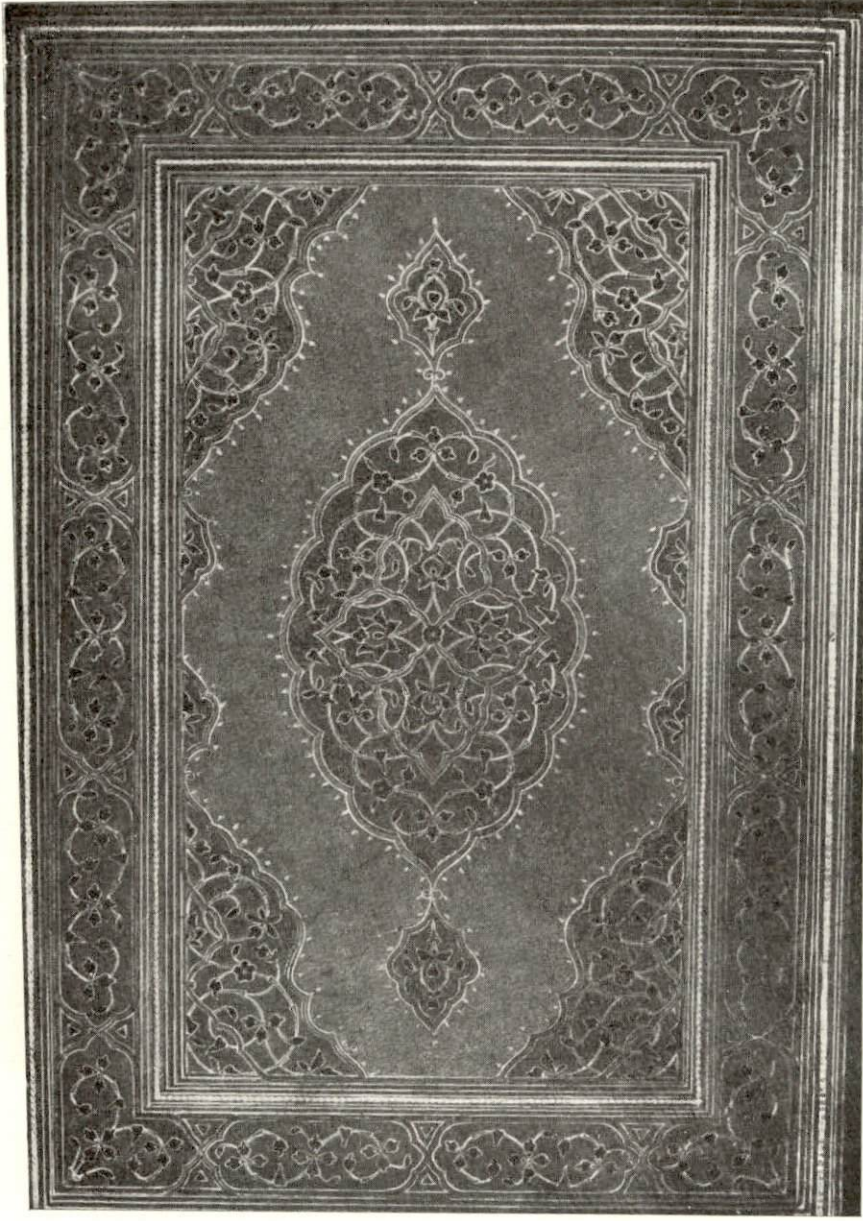

RESİM IV

1493 TARİHLİ BİR KURAN'IN KABİNİN DIŞ YÜZÜ

(Türk-İslâm Eserleri Müzesi yazı salonunda)

Ölçü: 16,5 × 22,5 cm. Mukavva üzerine koyu vişne rengi deri kaplanmıştır. Bordürü, köşebentleri ve salbekli şemsesi kendinden kabartma rûmi, hatai, penç, gonce, seberk, tepelik gibi motiflerle süslenmiştir. Bütün kabartma süslerin etrafı altın yaldız hatla cetvellidir. Şemsenin ve köşebentlerin dış kenarında yaldızla yapılmış tuğ süsleri vardır. İçten ve dıştan ikişer ince altın yaldız hatla cetvelli olan bordürü "dendan"lı paftalıdır.

Resim : V

RESİM 4 DEKİ KABİN İ YÜZÜ

Ölçü: 16.5 × 22.5 cm. Mukavva üzerine zeytuni renk deri kaplanmıştır. Dış yüzdeki gibi kendinden kabartma süslü olup bordürü kitabeleri ayrılmıştır.

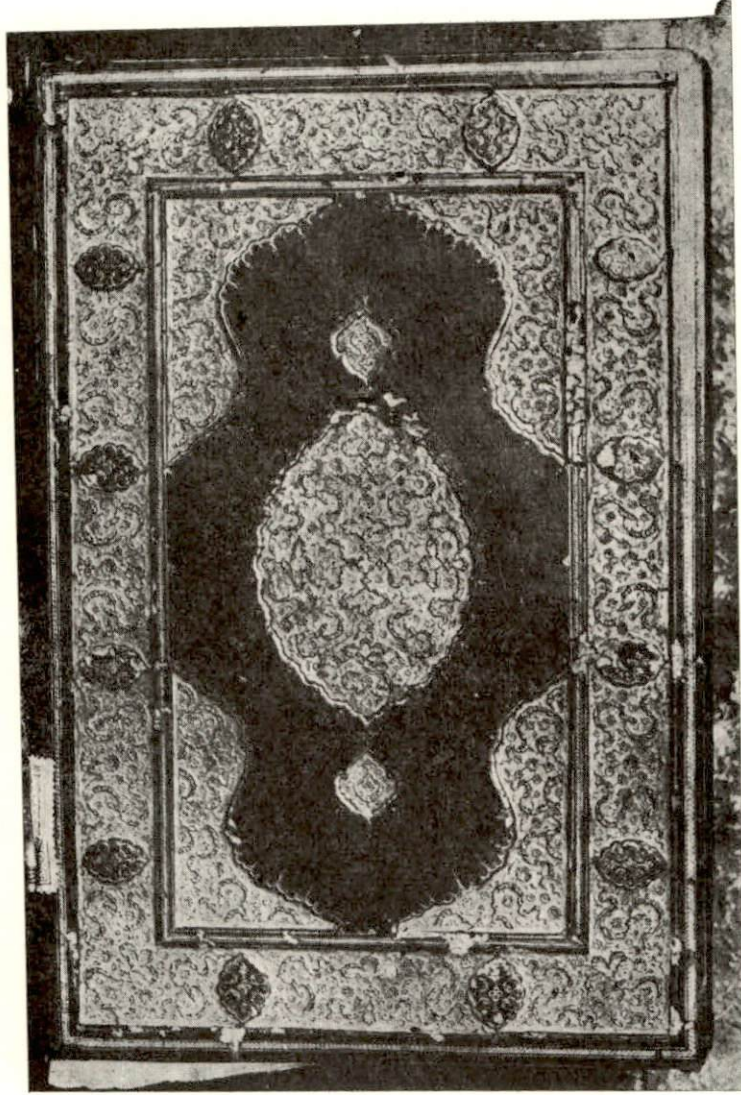

RESİM VI

1495 TARİHLİ BİR KURAN'IN KABI

(*Topkapı Sarayı Müzesi E. Hazinesi Kütüphanesi No. 76*)

Ölçü: 18 × 28 cm. Mukavva üzerine kahve rengi deri kaplanmıştır. Dış kenarı sarı ve yeşil altın zencirek hatla cetvellidir. Salbekli şemsesi, köşebendi ve bordürü soğuk damga penç, rûmi, hatai ve gongceleri, yaprak gibi kabartma motiflerle süslüdür. İç kenar pervazı üzerinde de ince bir zencirek hat vardır.

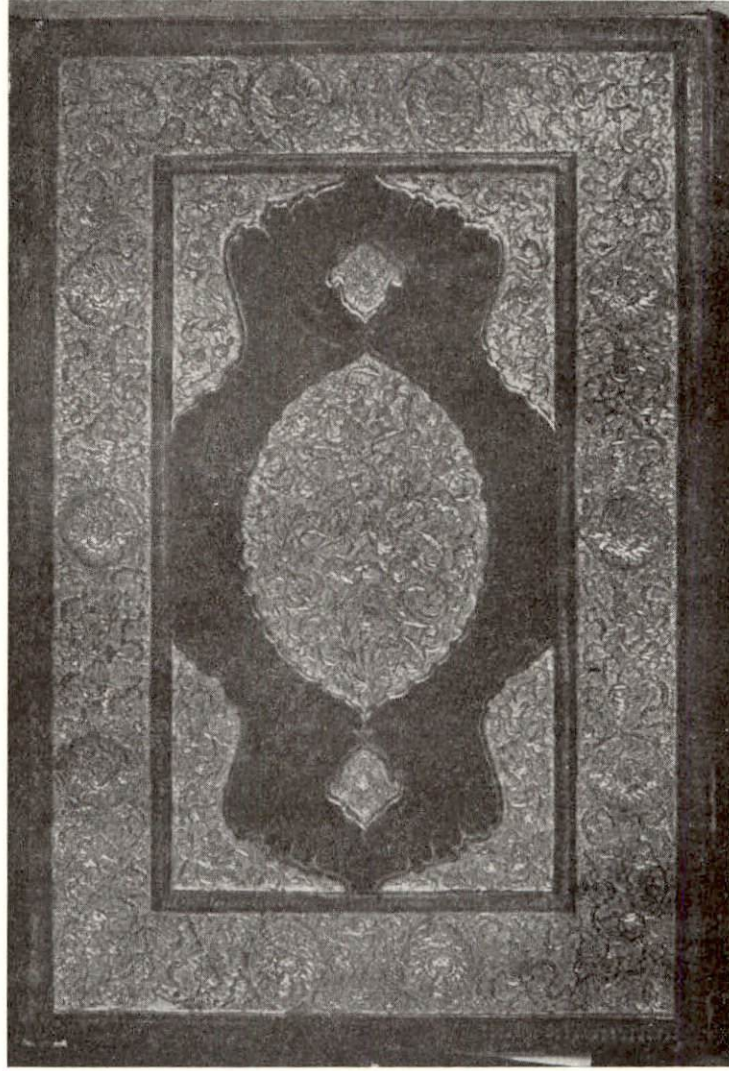

RESİM VII

KANUNİ'NİN KARISI HURREM SULTANIN
1540 TARİHLİ VAKFIYESİNİN KABI

(Türk - İslâm Eserleri Müzesi No. 2191)

Ölçü : 17 × 25 cm. Mukavva üzerine kahve rengi deri kaplanmıştır. Dış kenarı ile, bordürün iç kenarını teşkil eden yüksek kısımların üzerine yaldızla gayet ince zencirek çekilmiştir. Salbekli şemsesi, köşebentleri ve bordürü üzeri; hataî, bulut ve ufak sitilize çiçek kabartma motifleri ile süslüdür. Kabartma süslerin zemini ile kabartmalara altın yaldız sürülmüştür. Bordürü üzerinde kendinden kabartma beyzi ve kenarları tırtıllı 12 adet pafta olup, bu paftaların üzeri altınla çizilip doldurulmuştur.

RESİM VIII

SÜLEYMAN-NAME İSİMLİ VE 1557 TARİHLİ
TARİH KİTABININ KABI

(*Topkapı Sarayı Müzesi Hazine Kütüphanesi No : 1517*)

Ölçü : 25 × 36 cm. Mukavva üzerine siyah renk deri kaplanmıştır. Salbekli şemsesi, köşebentleri ve bordürü zemini ile üzerlerindeki kabartma sülize nar çiçeği, hataî, gonce ve güller, yaprak kabartma motifleri üzerine altın yaldız sürülmüştür. Bordürü üzerine hataî motiflerinden yapılmış beyzi paftaları arasında ince kabartma bulut ve çiçek süsleri dolaştırılmıştır.

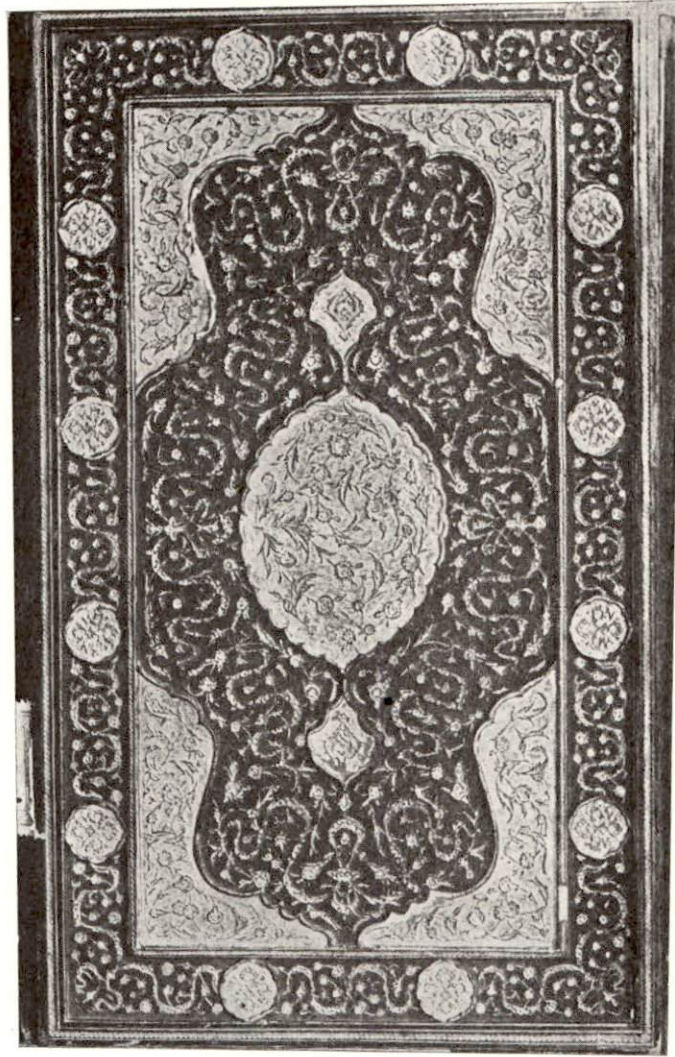

RESİM IX

XVI İNCİ ASRA AİT NASİHAT-NAME İSİMLİ
TARİHSİZ KİTABIN KABI

(*Topkapı Sarayı Müzesi Revan Kütüphanesi No. 407*)

Ölçü : 18 × 27 cm. Mukavva üzerine bordo renk deri kaplanmıştır. Salbekli şemsesi, köşebentleri ve bordürünün zemini sarı altın yıldız, bunların üzerindeki kabartma sülize gül, nar çiçeği, hataî ve gonceleri ile yaprak ve ince dallar üzerine yeşil altın yıldız sürülmüştür. Bordürü çerçeveleyen kabartmalar üzerinde altın zencirek hat vardır.

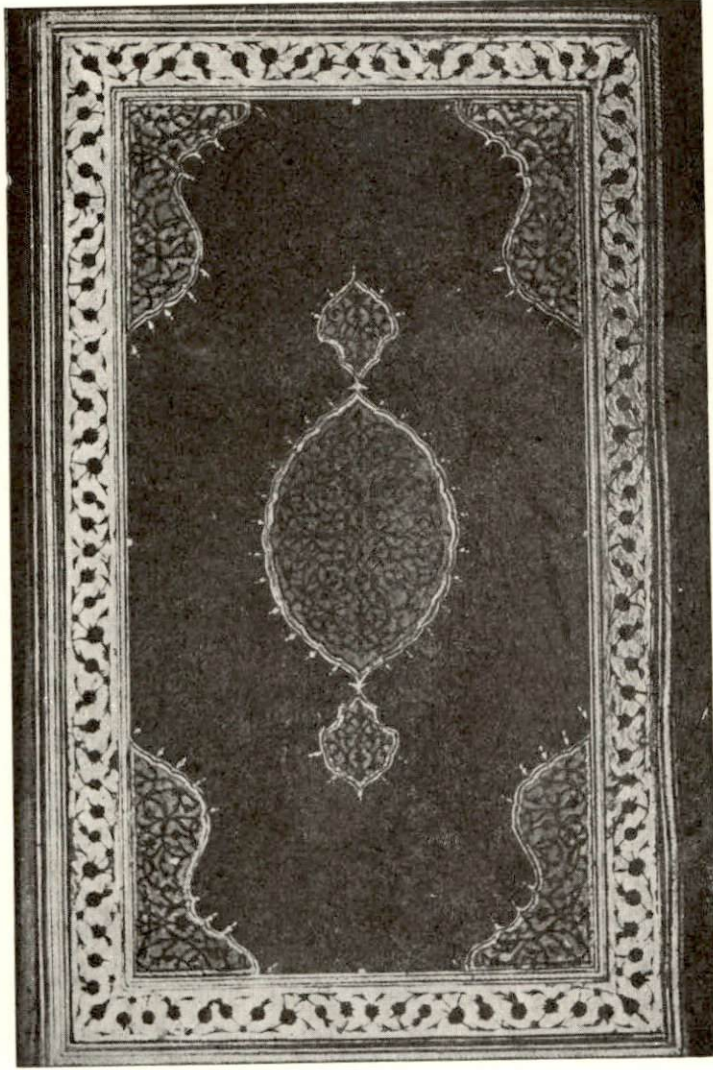

RESİM X

XVI İNCİ ASRA AİT KANUNÎ DİVANI'NIN
KABİNİN DIŞ YÜZÜ

(Türk İslâm Eserleri Müzesi No. 1962)

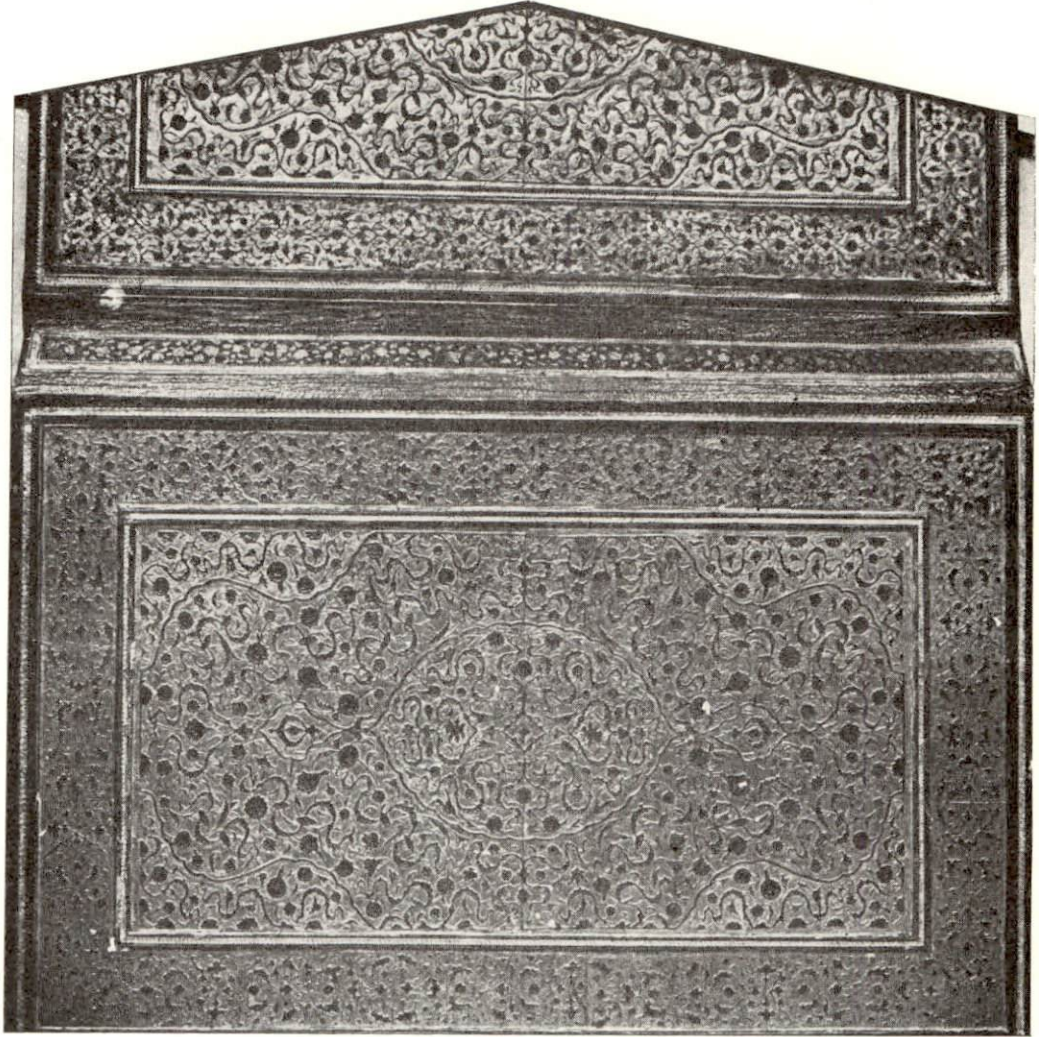
Ölçü: 16 × 25.5 cm. Mukavva üzerine siyah renk deri kaplanmıştır. Şemse, köşebent ve bordüründeki paftalarının zemini altın yıldız olup diğer kısımlar derinin kendi rengidir. Kabartma süsler hataî, yaprak ve bulut motifinden ibaret olup bunların üzerine yeşil altın yıldız sürülmüştür.

RESİM XI

RESİM 10 DAKI KABIN İÇ YÜZÜ

Mukavva üzerine vişne çürüğü renk deri kaplanmıştır. Bordürünün zemini altın yıldız olup üzerinde kabartma olarak iki iplik yollu hataî dolaştırılmıştır. Salbekli şemsesi ve köşebentlerinin zemini mavi renklidir. Bunların üzerinde hataî ve rûmiden müteşekkil oyma süsler vardır.

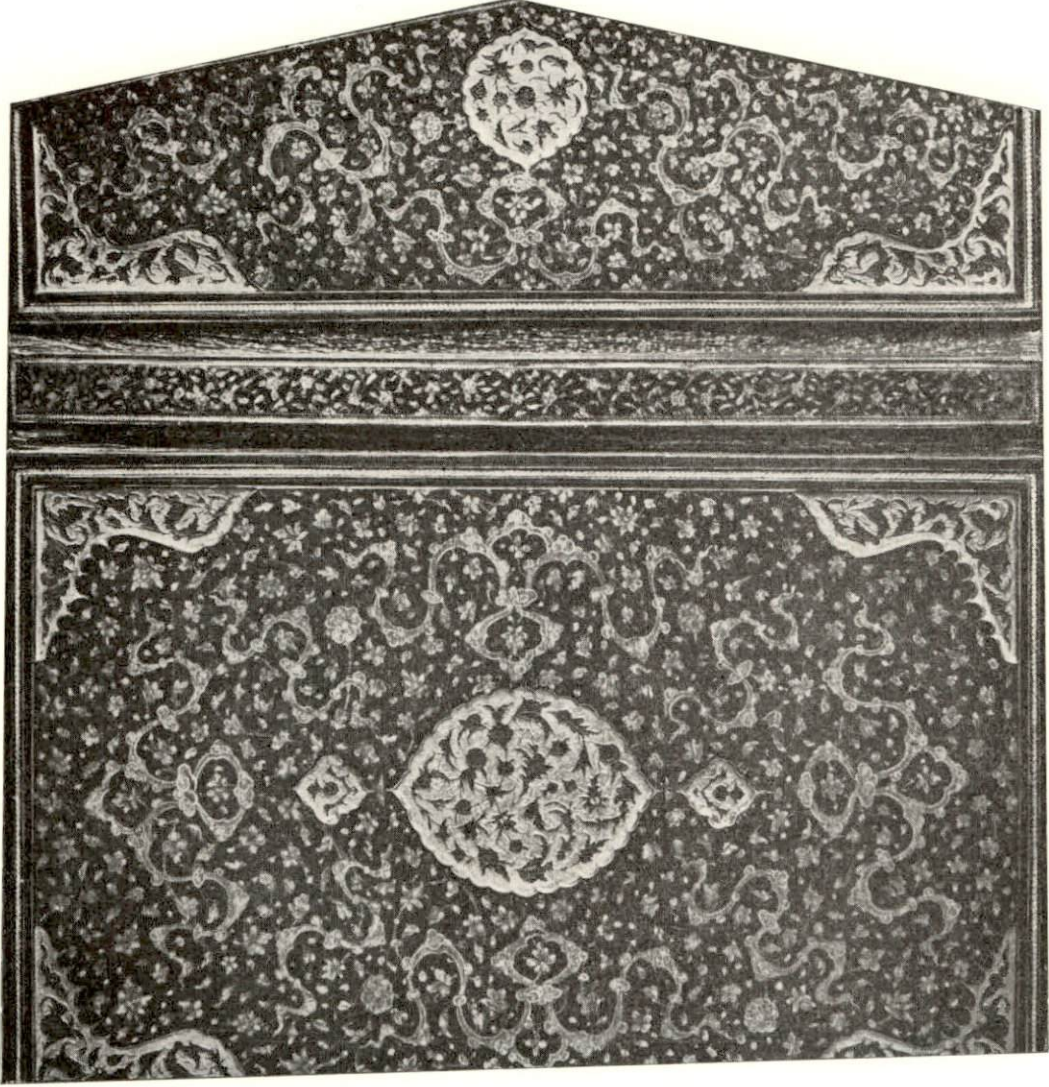

RESİM XII

HÜNER-NAME İSİMLİ VE 1584 TARİHLİ
KİTABIN KABİNİN DIŞ YÜZÜ

(*Topkapı Sarayı Müzesi Hazine Kütüphanesi No. 1523*)

Ölçü: 31 × 49 cm. Mukavva üzerine siyah renk deri kaplanmıştır. Şemse ile köşebentlerin zemini açık sarı, diğer bütün zemine de daha koyu renk altın sürülmüştür. Kabartma motifleri bulut, hataî, tırtıllı yaprak ve bilhassa bordürde de rûmiler kullanılmış olup bunların üzerine kırmızı renk sürülmüştür. Orta kısmın etrafı müstatil tarzında yükseltilmiş ve bunun üzerine altın yaldızla zencirek çekilmiştir. Cildin dış kenarı da aynen bu şekildedir. Sertabı üzerinde altınla yapılmış beşli çiçek, yaprak ve dallardan müteşekkil tezyinat vardır.

RESİM XIII

RESİM 12 DEKİ KABİN İÇ YÜZÜ

Mukavva üzerine kırmızı renk deri kaplanmıştır. Salbekli şemsesi ve köşebentleri altın zemin üzerine siyah renk kabartma süslüdür. Şemse ve köşebent arasındaki saha altınla hâlkâr tezyinatlıdır.

RESİM XIV

XVI İNCİ ASRA AİT NUSRET-NAME İSİMLİ
KİTABIN KABI

(*Topkapı Sarayı Müzesi Hazine No. 2106*)

Ölçü: 23 × 39 cm. Mukavvaya, üzerinde "zerduzi" tabir edilen işlemeyi havi kırmızı atlas kumaş kaplanmıştır. Şemsesi; altın tel, mavi, yeşil ve kırmızı ipekli rûmi, nar, beşli çiçek ve yaprak motifleri işlemelidir. Köşebentler aynı renk ipek ve altın tel ile işlenmiş bir dal üzerinde az sivilize edilmiş sünbülleri ihtiva etmektedir. Köşebentlerle şemse arasındaki sahada; hataî, beşli ve altılı çiçekler, dallar ve aralarında bulut dolaştırılmış motifleri taşımaktadır. Kenar bordürü de aynı tarzda olup yalnız bulut motifli yoktur. Sertabı üzerinde orijinal Türk motifli olan kaplan çizgisi ve beneği süsleri vardır.

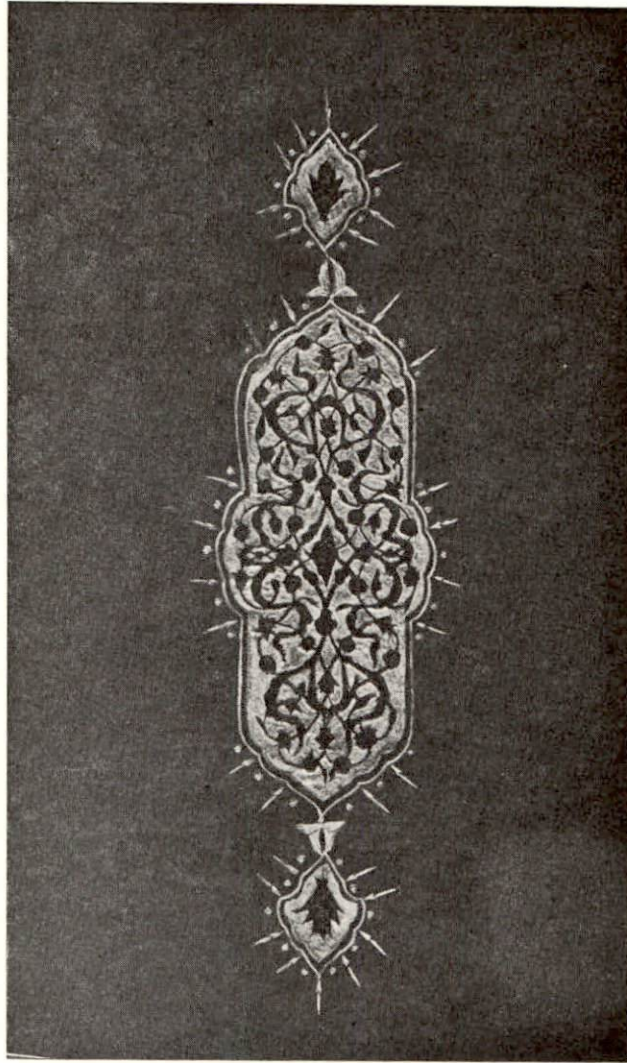

RESİM XV

XVI İNCİ ASRA AİT BİR MURAKKA' (ALBÜM)İN KABI

(*Topkapı Sarayı Müzesi E. Hazinesi Kütüphanesi No. 2849*)

Ölçü: 21 x 31 cm. Mukavva üzerine açık bal rengi deri kaplanmıştır. Şemse ve köşebentlerinin zemini altın yaldızdır. Bunların üzerindeki kabartma bulut motifi muhtelif şekiller almış ve kırmızı renktedir. Bulutların arasına yapılmış sitalize nar çiçeği, beşli çiçek, hataî ve küçük yapraklara yeşil renk altın sürülmüştür. Kenar bordürü; iç kısımdaki ince, dışdaki kalın altın zencirek hatla çerçeve- lenmiştir. Bordür üzerindeki kabartma bulut ve helezoni dallar kül rengidir.

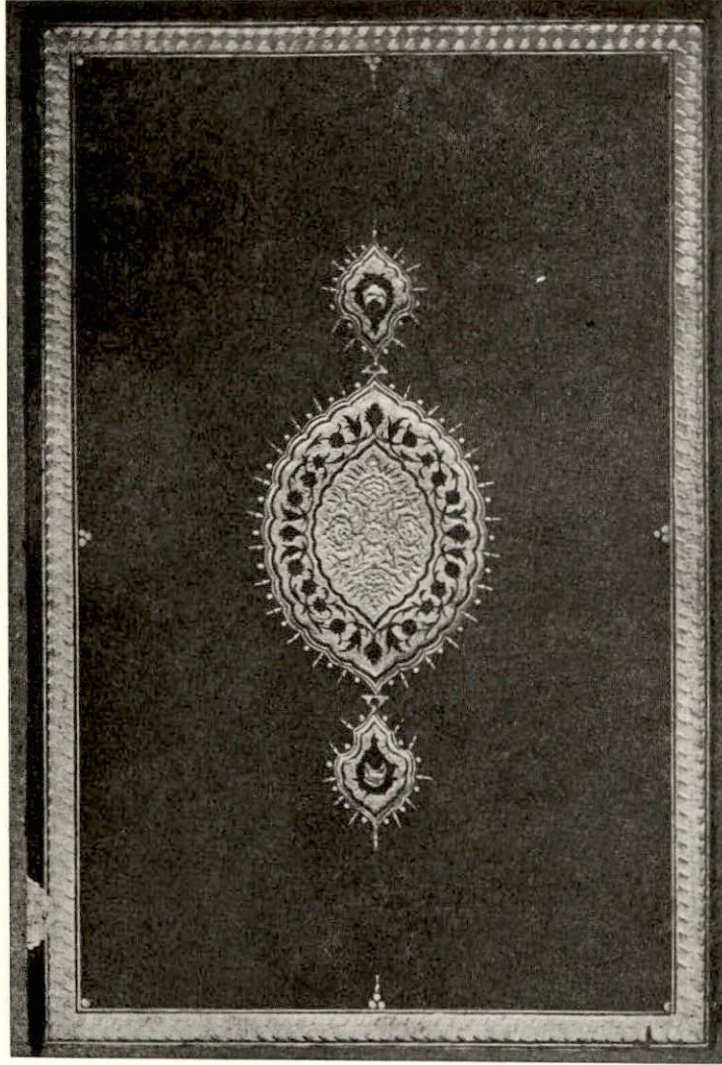

RESİM XVI

1657 TARİHLİ MURAKKA'(ALBÜM)İN KABI

(*Topkapı Sarayı Müzesi E. Hazinesi Kütüphanesi No. 2138*)

Ölçü : 22 x 30.5 cm. Mukavva üzerine açık kahve rengi deri kaplanmıştır. Salbekli şemsesi yanlarından biraz çıkıntılı olup zemini tamamen altın yaldızdır. Üzerindeki çiçek, yaprak ve bulut kabartma motifleri siyah renktedir.

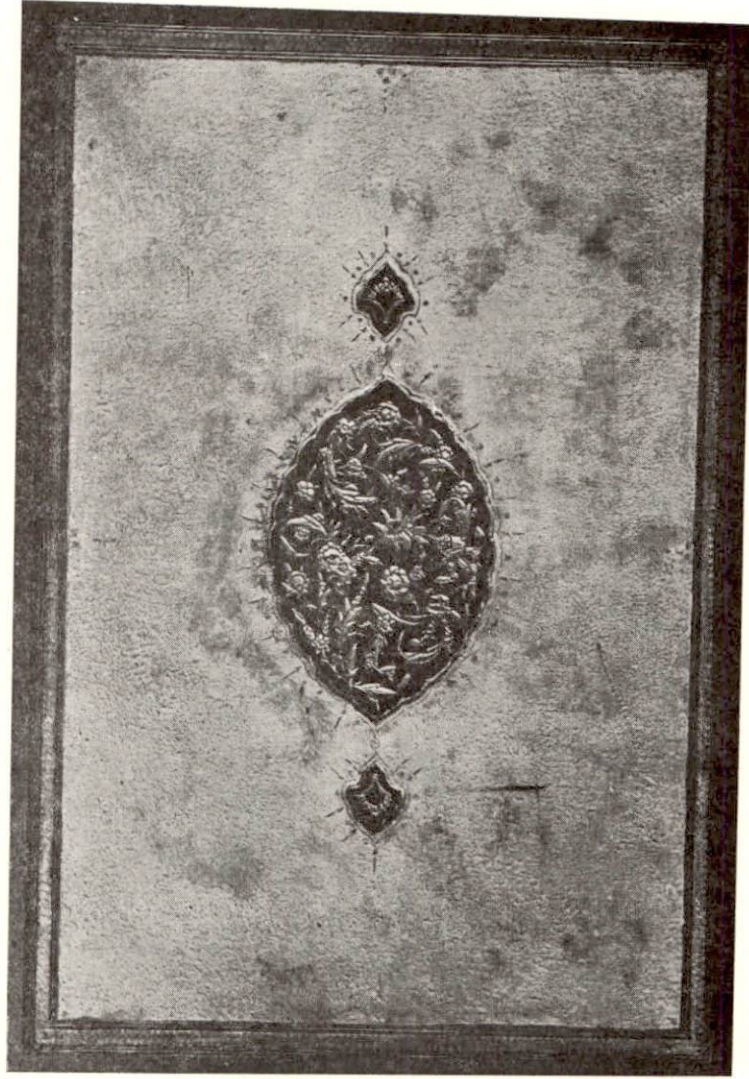

RESİM XVII

1670 TARİHLİ MURAKKA' (ALBÜM)İN KABI

(*Topkapı Sarayı Emanet Hazinesi Kütüphanesi No. 2324*)

Ölçü: 21 × 31.5 cm. Mukavva üzerine açık bal rengi deri kaplanmıştır. Dış kenar, kalın yıldız zencirek hatla cetvellidir. Beyzi şemsesinin zemini tamamen altın yıldız ve etrafı kırmızı renk kabartma çiçek ve yaprak süslüdür. Ortası; sitalize bir gülden çıkmakta olan dört hataî ve oymalı yapraklarla tezyin edilmiş olup bu motiflerin üzerine yeşil renk altın sürülmüştür. Şemsenin etrafında yıldızla yapılmış bir nokta, bir tuğ tarzında süsler vardır.

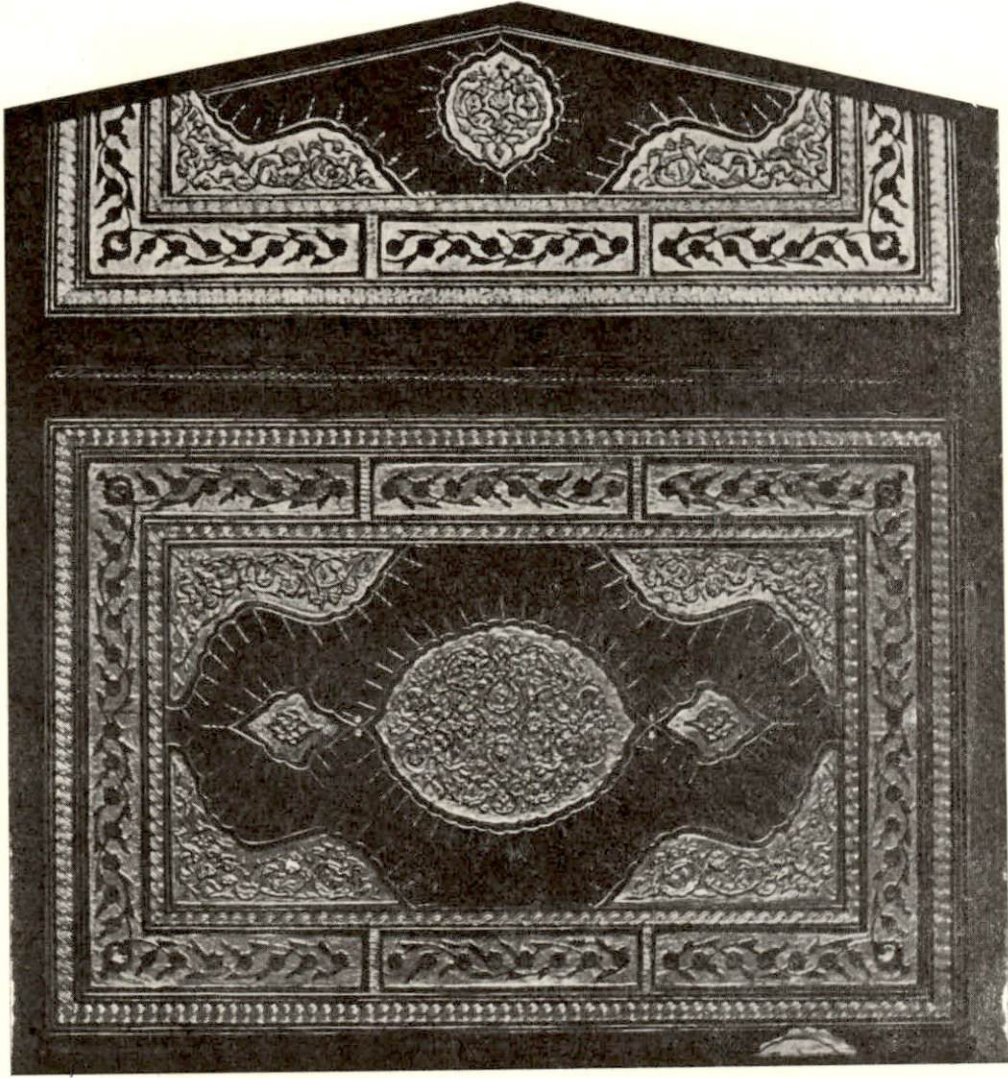

RESİM XVIII

XVII İNCİ ASRA AİT BİR MURAKKA' (ALBÜM) İN KABİ

(*Topkapı Sarayı Müzesi E. Hazinesi Kütüphanesi No. 2333*)

Ölçü: 23.5 × 33.5 cm. [Mukavva üzerine açık renk güderi [kaplanmıştır. Salbekli şemsesinin zemini kırmızıdır. Üzerindeki kabartma hatai, gonceleri, büyük küçük parçalı yapraklar ve ince kıvrımlı dallardan müteşkil motifleri altın yaldızlıdır. Dış kenar altın yaldız zencirek hatla cetvellidir.

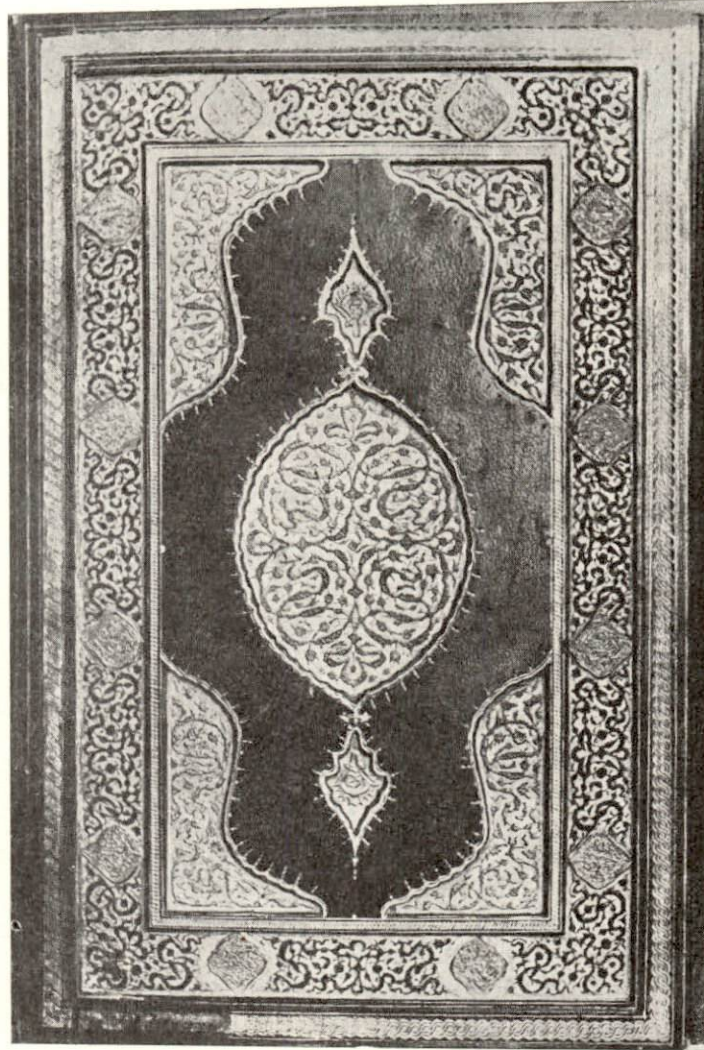

RESİM XIX

1682 TARİHLİ BİR EN'AM SURESİ KABİ

(*Topkapı Sarayı Müzesi E. Hazinesi kütüphanesi No. 365*)

Ölçü : 11 × 16 cm. Mukavva üzerine koyu yeşil renk deri kaplanmıştır. Şemse, köşebent ve bordürünün zemini sarı altın yıldız olup, kabartma süsleri bulutlar arasında dolaştırılmış; hataî, beş yapraklı küçük çiçeklerden ibarettir. Bordür üzerindeki kabartma süsleri kırmızı diğerleri daha açık sarı altın yıldızdır.

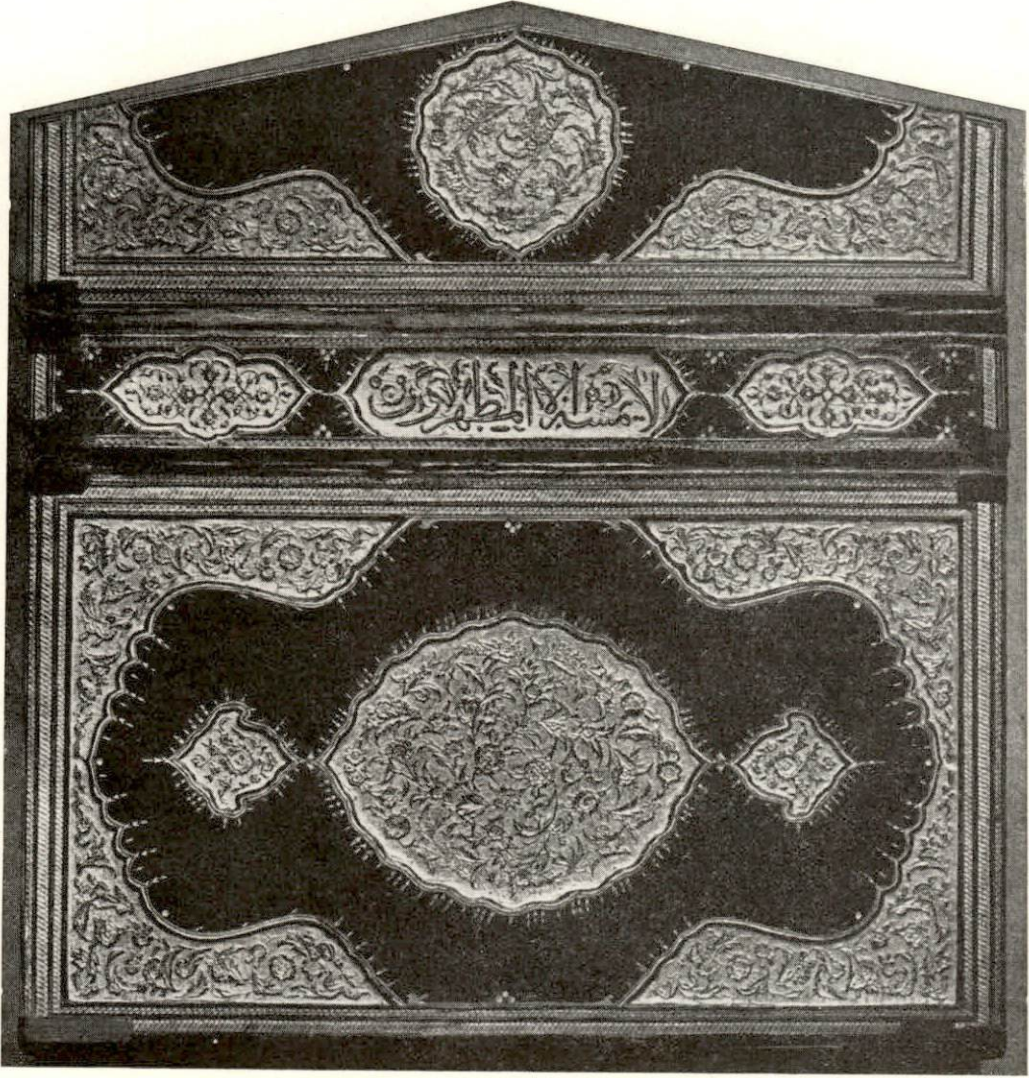

RESİM XX

1665 TARİHLİ BİR KUR'ANIN KABI

(Türk-İslâm Eserleri Müzesi No. 401)

Ölçü: 22 x 32 cm. Mukavva üzerine koyu vişne rengi deri kaplanmıştır. Bordürünün dış kenarı kalın sarı, iç kenarı ince yeşil renk altın zencirek hatla cetvellenmiştir. Şemse, köşebent ve bordürünün zemini altın yıldız olup hataî, bulut, sülize ufak çiçeklerden ibaret olan kabartma süslerinin bordürü üzerinde olanlar derinin kendi rengi, diğer kısımdakiler ise zemin gibi altın yıldızdır.

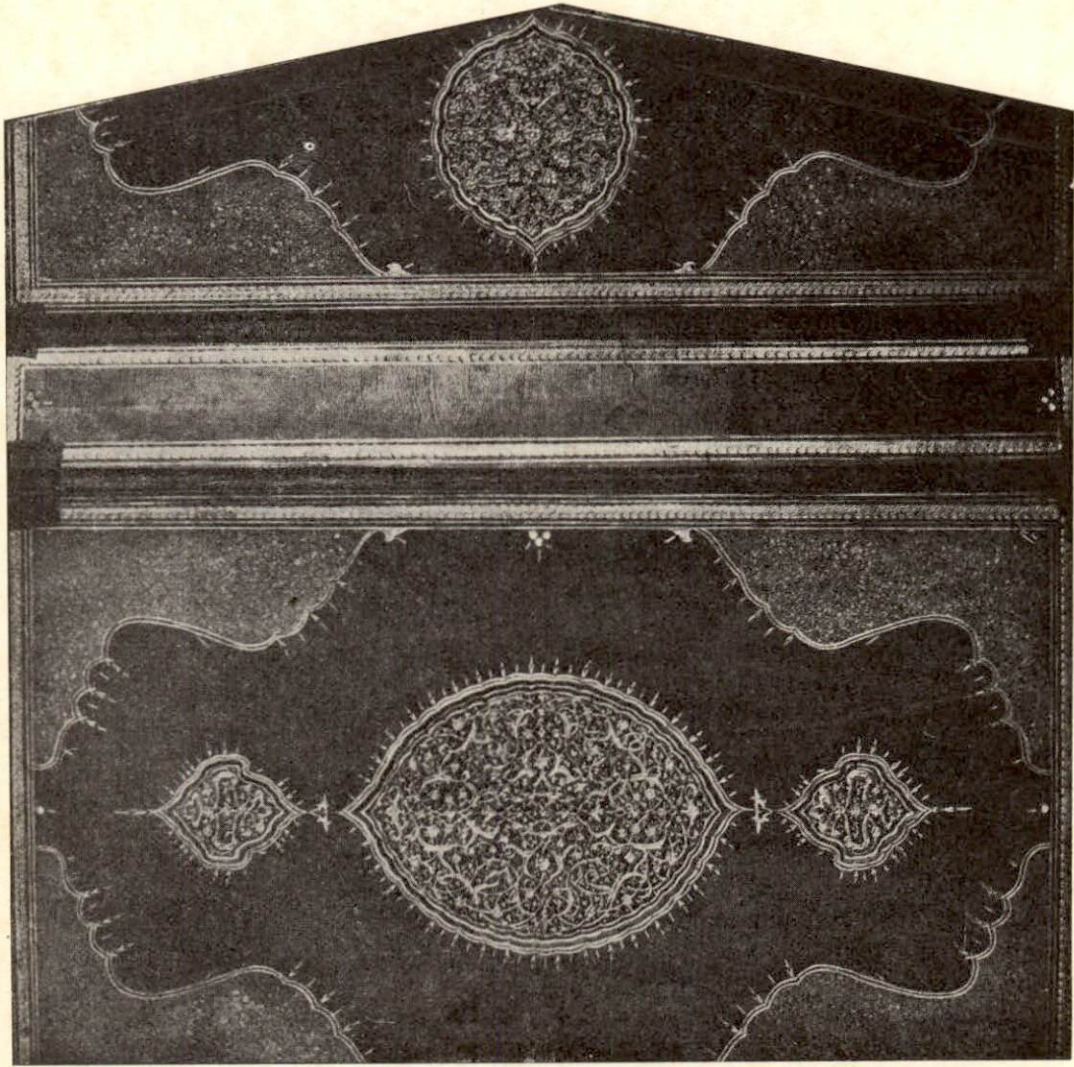

RESİM XXI

1709 TARİHLİ VE ZÜBDE-İ ASAR AL-MEVAHİP
VE AL-ENVAR ADLI KİTABIN KABİNİN DIŞ YÜZÜ

(Topkapı Sarayı Müzesi E. Hazinesi Kütüphanesi No. 596)

Ölçü: 16 × 26 cm. Mukavva üzerine siyah renk deri kaplanmıştır. Dış kenar etrafı ortadaki yeşil, yanlarındaki sarı olmak üzere üç altın zencirek hatla cetvellenmiştir. Şemse ve köşebentlerinin zemini sarı altın, üzerlerindeki kabartma nar çiçeği, hataî, tırtıllı yaprak ve gülden müteşekkil süsleme motifleri ise yeşil renk altın yaldızdır. Sertabı üzerinde üç pafta olup ortadakinde yazı, yanlardakinde kabartma süsler vardır.

RESİM XXII

RESİM 21 DEKİ KABİN İÇ YÜZÜ

Mukavva üzerine açık kahve rengi deri kaplanmıştır. Köşebentleri serpmeye yıldız süslüdür. Şemsenin zemini kırmızı olup üzerindeki gayet ince ve zarif rümi, yaprak, penç kabartma motiflerinin bir kısmı yeşil, bir kısmı da sarı altın yaldızlıdır. Salbeklerde kabartma bulut motifi kullanılmıştır.